

POLITIET

Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika
0125 Oslo

Kripos

Deres referanse:
21/79219 - 4

Vår referanse:
21/79219 - 21

Dato:
03.09.2021

Høring - forslag til revisjon av lov om militær disiplinærmyndighet, lov om politimyndighet i Forsvaret og påtalemessig behandling av militære straffesaker

Det vises til skriv fra Forsvarsdepartementet av 24.6.2021 med høring av arbeidsgrupperapport med forslag til revisjon av lov om militær disiplinærmyndighet, lov om politimyndighet i Forsvaret og påtalemessig behandling av militære straffesaker. Videre vises det til skriv fra Politidirektoratet av 9.7.2021 hvor frist for hørings svar er satt til 6.9.2021.

Rapporten er omfattende og behandler viktige temaer innen tre helt sentrale felt for håndtering av hendelser knyttet til Forsvarets virksomhet. På enkelte områder foreslår arbeidsgruppen til dels omfattende endringer av dagens ordninger. Det gjelder særlig Generaladvokatembetet og den påtalemessige behandling av militære straffesaker. Hva gjelder Forsvarets disiplinærordning og den militære politimyndighet, synes arbeidsgruppens forslag – med noen viktige unntak – i stor grad å representere en videreføring av dagens ordning, likevel slik at den foreslår til dels omfattende revisjoner av regelverket.

Rapporten reiser mange sentrale problemstillinger, også av betydning for oppgaveløsningen i politi og påtalemyndighet. Kripos har i tidligere prosesser gitt innspill til Morten Ruuds gjennomgang av ordningen med generaladvokat og krigsadvokater (22.09.2016/ref. 20160152) og uttalt oss til straffeprosessutvalgets behandling av militære straffesaker (27.6.2017/ref. 201602631). Våre tidligere innspill synes i vesentlig grad å korrespondere med de forslag til ordninger som fremmes nå. Våre kommentarer i det følgende begrenser seg til forhold som i særlig utstrekning er vurdert å angå vårt oppdrag og våre ansvarsområder, nærmere bestemt vår rolle som fagforvalter på etterforskningsfeltet, og vårt ansvar og særlige kompetanse knyttet til etterforskning i utlandet.

Etterforskningsplikt og uavhengig etterforskning

Betydningen av ordninger og regelsett som sikrer en tilstrekkelig uavhengig etterforskning drøftes flere steder i rapporten. Dette berører særlig hvem som har det overordnende ansvaret for etterforskningen, hvem som rent faktisk utfører de enkelte etterforsknings skritt og ikke minst hvem som beslutter om etterforskning skal igangsettes eller ikke. Vedrørende sistnevnte er det

Kripos

ingen tvil om at beslutningen - også i henhold til det som foreslås av arbeidsgruppen - ligger eksklusivt til påtalemyndigheten. Dette er viktig, både for å sikre faktisk uavhengighet hos beslutningstaker, men også for tilliten til vurderingene og beslutningene sett fra utsiden. Slik Kripos forstår arbeidsgruppens forslag mener vi lovgiver på dette området i særlig grad bør forsikre seg om at man legger til rette for en ordning hvor påtalemyndigheten ikke bare formelt men også reelt settes i stand til å treffe disse beslutningene.

Det legges fra arbeidsgruppen opp til en ordning hvor den militære påtalemyndighet avvikles og hvor "*kjernen av virksomheten*" (rapporten pkt 6.11.6, side 168, andre avsnitt) overføres til Forsvaret selv - herunder til forsvarrets militærjurister. Selv om sentrale oppgaver knyttet til straffesaksbehandlingen skal forbli i påtalemyndigheten, vil en endring i tråd med arbeidsgruppens forslag innebære at påtalemyndigheten i klart mindre grad vil være integrert i Forsvarets virksomhet enn det som i dag er tilfellet gjennom Generaladvokatembetet. Påtalemyndigheten vil i praksis da også involveres i vesentlig mindre grad i de løpende, daglige vurderinger, herunder i vurderinger om på hvilken måte hendelser i Forsvaret best skal følges opp. Arbeidsgruppen fremhever i sin rapport at det allerede etter dagens ordning er en rekke eksempler på at saker ikke blir kjent for påtalemyndigheten og at antakelig flere hendelser bør forelegges påtalemyndigheten enn hva som gjøres kjent i dag (rapportens pkt 5.3.12.4, side 86, tredje avsnitt og pkt 5.5.15, side 130, fjerde avsnitt).

For å avhjelpe denne utfordringen - med manglende faktisk tilgang til å vurdere enkeltsaker - foreslår arbeidsgruppen innføring en plikt for Forsvaret til å forelegge forhold som kan kvalifisere til straff for påtalemyndigheten, jf forslag til ny § 70 i forsvarsloven. Det er lagt opp til at riksadvokaten skal gi retningslinjer for ordningen.

Dersom en slik plikt skal sikre at påtalemyndigheten ikke bare formelt men også reelt settes i stand til å avgjøre om en hendelse skal etterforskes eller ikke, vil Kripos understreke betydningen av at både de retningslinjer som forutsettes utarbeidet av riksadvokaten og dialogen med Forsvaret om disse forhold legger til rette for ordninger som sikrer faktisk involvering av påtalemyndigheten i et slikt omfang og på et slikt tidspunkt at også de "vanskelige" sakene kommer til påtalemyndighetens kjennskap og blir vurdert av påtalemyndigheten tidlig nok til å sikre rettidig og god oppstart av eventuell etterforskning. Uten klare ordninger og tilstrekkelig god involvering og dialog er Kripos ikke sikker på at en slik plikt alene vil være tilstrekkelig til å avhjelpe den utfordring at det er Forsvaret selv som avgjør om noe faktisk skal forelegges.

Etterforskning av mulige straffbare forhold begått av norsk militært personell i utlandet
Arbeidsgruppen omtaler flere steder i rapporten de utgangspunkter, ordninger og særlige utfordringer som knytter seg til håndtering av hendelser i utlandet hvor militært personell er involvert, herunder spørsmålet om og hvordan slike hendelser best skal etterforskes. Det vises særlig til rapportens pkt 7.3.8 og pkt 7.4.10.5. Arbeidsgruppen redegjør herunder for riksadvokatens beslutning fra 1995 hvor daværende Romerike politidistrikt ble gitt ansvar for etterforskning av hendelser (overtredelser av straffeloven mv) begått av norsk militært personell i utlandet, jf også henvisningen til riksadvokatens brev av 17.2.2005.

Det er imidlertid utelatt i arbeidsgruppens rapport at riksadvokaten etter 2005, nærmere bestemt i skriv til Justisdepartementet av 1.6.2015, anmodet departementet om snarlig endring av påtaleinstruksen § 37-3 annet ledd som ledd i overføring av dette ansvaret til Kripos, med Det nasjonale statsadvokatembetet som statsadvokatnivå, gjennom beslutning fra riksadvokaten etter straffeprosessloven § 59 annet ledd. I tilhørende skriv fra riksadvokaten til

Justisdepartementet av 22.3.2016 understrekes betydningen av at dette spørsmålet sees i sammenheng utredning av ordningen med generaladvokat og krigsadvokater. Begge skriv vedlegges her til orientering.

Etter Kripos vurdering er det viktig at denne prosessen ihensyntas i det videre arbeidet og at overføringen av ansvaret til Kripos fremskyndes. Den utvikling som har funnet sted etter riksadvokatens initiativ fra 2015, både hva gjelder Forsvarets utenlandsoppdrag og hva gjelder forventninger og krav til etterforskningsvirksomheten, tilsier at ansvaret bør overføres Kripos allerede nå. God involvering fra politi og påtalemyndighets side i utenlands-hendelser hvor Forsvaret er involvert forutsetter et godt og tidlig samarbeid mellom aktuelle enheter i Forsvaret og politi/påtalemyndighet, tilstrekkelig god kjennskap til virksomhet, oppdrag og særlige problemstillinger samt felles beredskapsplanlegging for etterforskningsvirksomhet. Den særlige kompetanse og erfaring som slik etterforskning forutsetter besittes i politi og påtalemyndighet av henholdsvis Kripos og NAST. At arbeidsgruppen nå foreslår avvikling av den militære påtalemyndighet og Generaladvokatembetet, og overføring av all påtaleoppfølgingen til lokal (sivil) påtalemyndighet, forsterker etter vår vurdering ytterligere betydningen av at dette ansvaret sentraliseres og overføres Kripos og NAST. En løsning hvor dette ansvaret forblir ved nåværende Øst politidistrikt, fremstår for Kripos ikke som en god løsning hensett til de utfordringer slike saker reiser og den særlige kompetanse og erfaring som normalt kreves.

Etter en endring av påtaleinstruksen som foreslått vil den videre regulering av ansvarsforholdene reguleres av riksadvokaten i medhold av straffeprosessloven § 59 annet ledd. I den forbindelse vil det være naturlig å vurdere om det ansvar som tillegges Kripos skal omfatte all etterforskning mot norsk militært personell for handlinger begått i utlandet. Kripos utgangspunkt er at ansvaret bør omfatte alle straffbare forhold begått i tjeneste. For andre forhold bør det være en konkret vurdering av om saken best etterforskes av Kripos eller av et politidistrikt. Vi ser imidlertid ikke noe behov for å opprettholde et sentralisert ansvar på distriktsnivå, slik ordningen er i dag. Dette kommer vi gjerne nærmere tilbake til etter at endringen i påtaleinstruksen er gjennomført.

Som ved tildeling av nye oppgaver for øvrig vil evnen til å følge opp og utøve en slik oppgave i tråd med krav og forventninger forutsette at nødvendige ressurser følger med. En overføring av ovennevnte ansvar til Kripos vil etter vår vurdering utløse behov for en viss oppbygging av kompetanse og kapasitet, blant annet på etterforsknings- og påtalesiden. Vi vil ved anledning redegjøre nærmere for dette til våre foresatte.

Med hilsen

Ketil Haukaas
assisterende sjef

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:

VEDLEGG - RA 010615

VEDLEGG - RA 220316

Saksbehandler

Reinert M. Ottesen

politiinspektør

Kopi

Riksadvokatembetet

Det nasjonale statsadvokatembetet